

Hallintovaliokunta

HE 124/2025 vp

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen tavoitteena on, että viranomaisen tiedoksiannot lähetettäisiin ensisijaisesti sähköisesti niille hallinnon asiakkaille, joille se on mahdollista. Esityksellä tavoitellaan kansalaisten sujuvampaa ja paikkariippumatonta asiointia ja lisäksi tehokkaampia viranomaismenettelyitä ja parempaa tuottavuutta.

Esityksen mukaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettuun lakiin lisättäisiin säännökset viranomaisaloitteisesta viestinvälityspalvelutilin avaamisesta Suomi.fi-tunnistusta käyttäville luonnollisille henkilöille. Lisäksi lakiin lisättäisiin tarkentavat säännökset viestinvälityspalvelun hyödyntämiseen liittyen.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia muutettaisiin siten, että sähköinen tiedoksianto viestinvälityspalveluun olisi mahdollinen ilman tiedoksiannon vastaanottajan erillistä suostumusta. Lain soveltamisalaa muutettaisiin esitutkinnan ja poliisitutkinnan osalta. Lisäksi lakiin lisättäisiin sähköisestä tiedoksiannosta lähetettävää ilmoitusta koskevaa sääntelyä sekä muutettaisiin sähköisesti toimitettavan asiakirjan määräaikaa koskevaa sääntelyä.

Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain soveltamisala laajennettaisiin koskemaan myös poliisitutkintaa ja esitutkintaa. Lisäksi muutettaisiin oikeushallinnon viranomaisia ja tuomioistuimia koskevaa sääntelyä.

Kannatamme sähköisen viranomaisviestinnän ja tiedoksiannon edistämistä ja sitä, että sähköinen tiedoksianto on jatkossa ensisijainen tiedoksiantotapa viranomaistoiminnassa. Asiakirjojen toimittamisen määräjän muuttaminen on positiivista. Samoin säilytysaikojen

pidentäminen viestinvälityspalvelussa. Esityksessä on myös haasteita, joita avaamme seuraavassa.

Sähköinen tiedoksianto viranomaistoiminnassa

Pidämme hyvänä, että tiedoksianto voitaisiin toteuttaa sähköisenä ilman vastaanottajan nimenomaista suostumusta, mikäli vastaanottajalla on suomi.fi-viestit -palvelu käytössä.

Ehdotus jättää viranomaiselle kattavasti valinnanvapautta sähköisen tiedoksiantotavan valinnassa, mitä pidämme kannatettavana. Esityksessä on tarkennettu toimintatapaa ja selkeytetty toimintamalleja.

Hallintolain tiedoksiantovelvollisuuden ulkopuolelle jääviä asiakirjoja voivat olla esimerkiksi erilaiset tosiasialliseen hallintotoimintaan kuten sosiaalipalveluihin ja terveydenhuoltoon liittyvät viestit, jotka eivät liity hallintoasian käsittelyyn, erilaiset muistutusviestit sekä erilaiset automaattiset ilmoitukset liittyen esimerkiksi tietoturvallisuuteen tai asiakirjojen vastaanottamiseen. Nämä eivät ole käyttövelvoitteen piirissä, mutta näitä voidaan toimittaa myös hyödyntäen suomi.fi-viestit -palvelua.

Esityksellä ei ole vaikutusta hyvinvointialueiden rahoitusta vähentävästi ja tietojärjestelmämuutosten tarve on tunnistettu. Mikäli viestinvälityspalvelun käyttöönottoa halutaan vauhdittaa, tulisi siihen varata rahoitusta ja resursseja hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymille sekä laajempaa tukea Digi- ja väestötietoviraston puolelta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kansalaisten neuvontaan ja informointiin.

Lisäksi teknisesti tulee varmistua, että suomi.fi-viestit tukevat mahdollisimman laajoja käyttötapauksia, eli suomi.fi-viestien kautta on mahdollista toimittaa myös esimerkiksi tiedoksiantoja, joissa on liite/useita liitteitä ja suurikokoisia tiedostoja tai linkki/linkkejä.

Viestinvälityspalvelun käyttövelvoitteesta ja nykytilasta sekä käyttövelvoitteesta poikkeamisesta

Hyvinvointialueet ja -yhtymät voivat käyttää viestinvälityspalvelua sekä käyttövelvoitteen piirissä oleviin sähköisiin tiedoksantoihin että muihin käyttövelvoitteen ulkopuolella oleviin viesteihin. Todennäköistä on, että hyvinvointialueiden ja -yhtymien nykyisetkin käyttötapaukset ovat pitkälti käyttövelvoitteen ulkopuolella. **Hyvil ehdottaa, että hallintovaliokunnan mietinnössä poistetaan hallituksen esityksen perusteluissa ollut tulkinta tukipalvelulain 7 §:n käyttövelvoitteen suppeasta tulkinnasta. Tämä antaisi viranomaisille joustoa.**

Lain voimaantullessa hyvinvointialueiden ja -yhtymien osalta viranomaisviestinnän käyttövelvoitteen piirissä oleviin sähköisten tiedoksiantojen toimittamisiin ei ole tehty sellaisia muutoksia, jotta suomi.fi -viestit -palvelua päästäisiin hyödyntämään täysimääräisesti. Tämä aiheuttaa

tarvetta hakea käyttövelvoitteen poikkeamia varsin laajasti. Käytännössä myöskään uusia poikkeamia ei voida hakea ennen lain voimaantuloa, mikäli pysytään tämänhetkisessä aikataulussa.

Asiaryhmien ja tiedoksiantoihin liittyvien käytäntöjen moninaisuus tekee poikkeamislupien hallinnasta monimutkaista. Poikkeamistarpeen arviointi kaikkien asiaryhmien tiedoksiantojen osalta tulee olemaan työläs tehtävä. Asiaryhmien suuri määrä ja teknisen kehityksen nopeat muutokset edellyttävät jatkuvaa poikkeamislupien päivittämistä. Poikkeamaa vastaava tavoite voitaisiin saavuttaa velvoittamalla viranomaiset raportoimaan DVV:lle viestinvälityspalvelun käytöstä toiminnassaan.

Lisäksi epäselvää on, että kuinka velvoittavia poikkeaman haut käytännössä ovat? Viranomaisten tulee kuitenkin noudattaa hallintolakia ja muita yleislakeja sekä substanssilakeja. Poikkeaman myöntämättä jättämisen tosiasiallinen merkitys jää epäselväksi, koska tiedoksiannot on kuitenkin hoidettava.

Hyvil ehdottaa, että tukipalvelulain 7 §:ää tukipalveluiden poikkeamisesta tarkennettaisiin siten, että poistettaisiin poikkeaman haku ja korvattaisiin se velvoitteella raportoida vuosittain käyttövelvoitteen toteutumisesta. Toinen vaihtoehto olisi tarkentaa perusteluja siten, että olisi selvää, miten ja millä laajuudella poikkeamaa tulee hakea. Samalla tulisi säätää poikkeamien hakemiselle oma siirtymäaikansa, esim. 1-2 vuotta lain voimaantulosta. Tällä vältettäisiin turhaa viranomaisten välistä hallinnollista työtä.

Muutokset viranomaisen toimintaan

Hallituksen esityksen toteutuminen edellyttää useita tietojärjestelmämuutoksia, toimintatapojen muutoksia ja integraatioita, jotta suomi.fi -viestit palvelu saadaan kytkettyä mukaan hyvinvointialueiden viranomaisviestintään. Nämä vaativat rahoitusta, osaamista sekä aikaa muutosten toteuttamiselle.

Muutoksia ei kannata tehdä poistuviin järjestelmiin vaan ottaa palvelua käyttöön samalla, kun järjestelmiä uusitaan. Tilanne lain voimaantullessa on se, että hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien tietojärjestelmät ovat vain osin integroitu suomi.fi -viestit -palveluun ja muutoksia tehdään yleiskatteellisen rahoituksen salliessa ja kustannus-hyötyanalyysin ollessa positiivinen. **Aikataulu ei ole siis realistinen.**

Kyseessä on ennen kaikkea toiminnan muutoshanke useastakin näkökulmasta. Erityisesti hyvinvointialueiden ja -yhtymien ammattilaisten toimintaa viestien lähetyksen osalta tulee muuttaa ja lisätä kyvykkyyttä neuvoa asiakkaita viranomaisviestien sähköisestä toimittamisesta. Sotessa on käytössä myös omia asiointipalveluja ja osalle asiakkaista viestit tulevatkin jatkossa useaan eri palveluun esityksessä kuvatulla tavalla.

Alaikäisen päätöksentekokyky sosiaali- ja terveydenhuollossa suhteessa esitykseen

Hallituksen esityksessä alaikäiselle voitaisiin luoda viestinvälitystili hänen huoltajansa päätöksellä tai alaikäinen voi itse ottaa tilin käyttöönsä. Terveydenhuollossa arvioidaan alaikäisen päätöksentekokyky jokaisen palvelutapahtuman yhteydessä ja tästä tallennetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 34 §:n mukainen merkintä potilastietojärjestelmään. Mikäli alaikäinen on päätöskykyinen oman terveysasiansa osalta, on alaikäisellä mahdollisuus kieltää tietojen näkyminen Omakanta-käyttöliittymässä. Kun viestinvälityspalvelussa ei esityksen mukaan huomioitaisi tällaista päätöksentekokyvykkyyttä, kasvaa riski siihen, että alle alaikäisen huoltajalle välitetään viestinvälityspalvelun kautta sellaisia potilastietoja, joiden luovuttamisen huoltajalle alaikäinen on kieltänyt.

Esityksen mukaan tällöin lähettäjäorganisaation pitäisi käyttää tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tilanne aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollossa joko manuaalista työtä, jolloin lähettäjän tulee harkita aina alaikäisen kohdalla, minkä kanavan kautta potilaalle viestitään tai tietojärjestelmien kehittämistä, jolloin viestinnän yhteydessä käyttäjän tulee tehdä valinta, mitä viestintäkanavaa käytetään kussakin tilanteessa. Tästä aiheutuu lisää tietojärjestelmäkustannuksia. Normaali-menettelystä poikkeavaan manuaaliseen käsittelyyn liittyy myös merkittävä inhimillisen virheen riski, joka voi aiheuttaa vaaraa asiakas- ja potilasturvallisuudelle ja vaarantaa tietosuojaa.

Alaikäiselle viestimistä viestinvälityspalvelun avulla sosiaali- ja terveydenhuollossa voitaisiin edistää mahdollistamalla viestinvälityspalvelun käyttöönotto vain alaikäiselle itselleen, ei hänen huoltajalleen. Tällöin olisi selkeää, kuka palvelua käyttää.

Digituki ja viranomaisen velvollisuus tukea omien palveluidensa käytössä

Viranomaisaloitteinen viestinvälityspalvelutilin luominen tuo uusia käyttäjiä sähköisen tiedoksianto- ja viestintäpiiriin hyvin erilaisilla kyvykkyyksillä käyttää ja ymmärtää kyseisiä palveluita. Tämä edellyttää merkittävää viestintätarvetta sekä viranomaisissa että kansallisesti.

Hallintolain 7§ ja 8§ mukaisesti viranomaisen on tarjottava tukea omien palveluidensa käytössä, ei teknisissä kysymyksissä. Digipalvelulain 5§ velvoittaa viranomaisen ilmoittavan yhteystiedon josta kyseistä neuvontaa on saatavilla. Nämä eivät käytännössä ole riittäviä keinoja tukea käyttäjiä tämänkaltaisessa muutoksessa. Esityksellä ei ole haluttu lähteä laajentamaan nykyistä viranomaisen palveluperiaatetta, jonka vuoksi yhdelläkään viranomaisella ei ole laista johdettavaa velvoitetta tarjota digitukea. Viimekätinen velvoite seurantaan on palvelun käyttäjällä.

Suomi.fi -viestit palvelun voi ottaa jatkossa käyttöön ilman sähköpostiosoitetta, tilanteissa joissa kansalainen on kirjautumassa toiseen vahvaa tunnistautumista (suomi.fi -tunnistus) käyttävään palveluun. Henkilö ei ohjautu ilmeisesti missään vaiheessa varsinaiseen viestit-palveluun tai lataamaan appia, joka mahdollistaisi push-ilmoitukset. Tämä lisää mahdollisuutta siihen, että henkilö ei saa ilmoituksia mitään kautta suomi.fi -viestit -tililleen tullevista viesteistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaina on henkilöitä, jotka eivät kykene käyttämään sähköisiä palveluita tai tulevat esimerkiksi iän tai sairauden vuoksi kykenemättömiksi käyttämään sähköisiä palveluita, vaikka aiemmin ovat palveluita käyttäneet. Näille henkilöille tulee edelleen säilyttää yhdenvertainen mahdollisuus asioida viranomaisten kanssa.

Käytännössä tulee varmistaa riittävän kattava tuki kansalaisille niin kansallisesti kuin paikallis- ja aluetasolla. Tämä vaatii erityisesti hyvinvointialueilla ja -yhtymissä muutoksen huomioimista myös henkilökunnan koulutuksina, kun varataan esimerkiksi uutta aikaa asiakkaalle. Koulutukset maksavat hyvinvointialueille ja -yhtymille. Mikäli soten asiakkaat tulevat jatkossa saamaan yhä suuremman määrän viesteistään sähköisinä saavutettavina viesteinä eri kanavien kautta on pidettävä huolta, että asiakkaat myös ymmärtävät itse seurata kyseisiä kanavia. Vaarana on, että esimerkiksi ajanvarausviestien huomaamatta jääminen tuo tyhjäkäyntiä soten palvelutoimintaan.

Merkittävä osa kansalaisille tarjottavasta digituesta tuotetaan järjestöjen ja niiden koordinoiman vapaaehtoistyön avulla. Digitukea tarjoavat tällä hetkellä useat eri toimijat vapaaehtoiseen rahoitukseen pohjautuen. Järjestöjen avustuksia on tällä hallituskaudella karsittu. Samaan aikaan, vuoden 2026 alusta, on ehdotettu myös kansalaisneuvonnan lakkauttamista Digi- ja väestötietoviraston säästötavoitteiden kattamiseksi. Kansalaisneuvonta on laajasti tunnettu puhelinpalvelu kaikkeen viranomaisasiointiin liittyen. Aikataulua lakkauttamisen osalta tulisi arvioida uudelleen.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Hanna Menna
Erityisasiantuntija